

Marianne Jaeglé

Ultima după-amiază a lui Seneca

Traducere din limba franceză și note de
Sînziana Manta



Editori:
Silviu Dragomir
Magdalena Mărculescu
Vasile Dem. Zamfirescu

Redactare:
Cezar Petrilă

Design și ilustrație copertă:
Tudor-Gabriel Motroc

Director producție:
Cristian Claudiu Coban

Dtp:
Dan Crăciun

Corectură:
Cristina Teodorescu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
JAÉGLÉ, MARIANNE

Ultima după-amiază a lui Seneca / Marianne Jaéglé ; trad. din lb. franceză
și note de Sînziana Manta. - București : Editura Trei, 2025
ISBN 978-606-40-2743-6

I. Manta, Sînziana (trad. ; note)

821.133.1

Titlul original: L'Ami du prince
Autor: Marianne Jaéglé

© Éditions Gallimard, Paris, 2024

Copyright © Editura Trei, 2025
pentru prezenta ediție

O.P. 16, Ghișeu 1, C.P. 0490, București
Tel.: +4 021 300 60 90 ; Fax: +4 0372 25 20 20
e-mail: comenzi@edituratrei.ro
www.edituratrei.ro

ISBN 978-606-40-2743-6

Nomentum, 12 aprilie

Seneca Lucilio suo salutem

Seneca îl salută pe dragul său Lucilius

Iată, s-a zis cu mine, Lucilius.

Mi-a fost de ajuns să văd adineauri cohorta venind din depărtare pentru a înțelege. De-acum, mă tem că n-a mai rămas nimeni în Imperiu care să nu priceapă ce înseamnă asta. Pe drumeagul de pietriș ce duce la vila mea, armele le străluceau în soare. Știam că soldații veneau aici; știam cine îi trimisese și de ce.

Acum mi-au ocupat grădina. Cu spada în mână, sunt pregătiți să facă față oricărei încercări din parte-mi de a fugi ori de a mă răzvrăti.

Am ieșit din casă când i-am zărit apropiindu-se. În urma mea, Paulina, libertzii, sclavii... întreaga mea casă își ține răsuflarea.

Cel care se află în fruntea lor a înaintat către mine și m-a salutat politicos. Nu am mai avut de-a face cu el, dar el mă cunoaște, de bună seamă. A spus doar atât:

— *Ave*, Lucius Annaeus Seneca. Sunt prefectul Gavius Silvanus.

Tocmai ce am dejunat, mă simt puțin îngreuiat după masă. Silvanus are un maxilar proeminent, iar gura îi este încadrată de două riduri adânci; se află, cu siguranță, de multă vreme în slujba Imperiului. Îl privesc fermecat: așa arată, prin urmare, chipul morții mele, îmi trece un gând fugar prin minte.

În timp ce stăm față în față, soldații se împărăștie în jurul vilei mele cu o eficiență impresionantă. O procedură bine exersată, nu m-am putut împiedica să gândesc.

— Trebuie să duc la palat vestea morții tale, m-a anunțat, cam fără tragere de inimă.

Mi se pare că deslușesc, pe chipul lui contrariat, un soi de regret din pricina ordinului pe care mi-l aduce. Reputația mea dăinuie încă la Roma. Se spune despre mine că sunt un om de bine, la urma urmelor.

În seara aceasta, așadar, voi fi mort. Am încuviințat. Într-un fel, e o veste bună.

Nu voi fi târât la Roma legat de mâini și de picioare; nu voi fi supus la cazne pentru a fi silit să mărturisesc crime pe care nu le-am comis. Nu vor face totul pentru a-mi smulge numele unor complici imaginari. Împăratul îmi vrea pieirea, atâta tot. O va avea și îi sunt recunoscător că nu vrea mai mult.

— Dacă soldații tăi vor să se răcorească, este o fântână în curte, am răspuns, arătând spre locul cu pricina. Apa e bună prin locurile astea, am adăugat, fără să știu de ce.

Îmi mulțumește cu un semn din cap. Dau să intru în casă, când precizează:

— Nu este decât miezul zilei. Mi se cere să fiu la palat diseară. Te poți folosi de acest răstimp ca să-ți rânduiești treburile, spune cu jumătate de glas, pentru a nu fi auzit de soldați.

La vorbele astea, mai că-mi vine să-l strâng în brațe. Silvanus îmi face o favoare însemnată: îmi lasă timp. Îi sunt mai recunoscător decât aş putea să i-o spun.

Deasupra capetelor noastre, soarele de aprilie este molcom; în grădină, turturelele uguie. Trag adânc aer în piept. Intru în casă, o iau pe Paulina în brațe. A înțeles, firește. Îi șterg obrajii plini de lacrimi. Scumpa mea.

— A venit ceasul de pe urmă, îi șoptesc.

O încredințez apoi libertelor ei.

— Să nu fiu deranjat, spun, îndreptându-mă spre bibliotecă.

Bunurile mele au fost deja împărțite, conturile re-glate, căci știi de multă vreme că trebuie să fiu pregătit de plecare. Ordinul primit nu mă ia pe nepregătite.

Vreau însă să mă folosesc de cele câteva ore de răgaz pe care mi le lasă prefectul pentru această ultimă scri-soare, Lucilius. Pe urmă i-o voi înmâna lui Felix, libertul meu de încredere. Sper doar că-i va fi cu puțință, când va sosi clipa, să o pună într-o tașcă, să sară pe cal și să plece spre tine.

Când vei citi aceste cuvinte, eu nu voi mai fi. Să nu fii trist, prieten drag.

Am ajuns la o vârstă înaintată, am avut o viață în-destulătoare și pasionantă. Am fost copleșit de onoruri și bogății. Am redat ideile care-mi sunt dragi în opere răspândite în tot Imperiul. Datorită lor, am căpătat o reputație de om de litere și de filosof, după cum știi, iar

uneori, în clipele mele de nebunie, îmi închipui că voi supraviețui o vreme în amintirea oamenilor.

Am trăit.

Așa stau lucrurile, Lucilius, și nu mă revolt.

Dacă mă folosesc de timpul lăsat pentru a compune această din urmă epistolă e pentru că sunt măcinat de îngrijorare și mi-ar plăcea, înainte de a-mi curma viața, să caut nu numai să-mi ușurez conștiința chinuită de remușcări, ci și să-mi pledez cauza pe lângă tine, scumpul meu prieten.

Sunt vinovat, Lucilius. Prin povestirea la care purced, trag nădejde că, explicându-ți care mi-au fost faptele, voi izbuti să mă înțeleg pe mine însumi și, cine știe?, poate că voi reuși să mă iert puțin.

În acest sfârșit pe care mi-l hărăzește împăratul văd deopotrivă prilejul de a-mi pune în armonie vorbele și faptele. Eu, care am scris atât de mult despre moarte, nu pot să nu zâmbesc când fac această constatare. Împăratul îmi dă ocazia să trăiesc ceea ce am profesat în tratatele mele. Sunt un om norocos.

Iată cum se vor desfășura lucrurile. După ce voi fi terminat de scris această epistolă, mă voi duce să mă întind în atrium. Din patul meu se pot vedea colinele împodobite cu chiparoși și un pin-umbrelă înalt, a cărui siluetă ocrotitoare îmi este obișnuită. Îmi voi deschide venele brațelor și pe cele din spatele gleznelor și voi lăsa sângele să mi se scurgă din corp. Sper că nu va dura prea mult. Pe urmă, se va sfârși. Nu voi mai fi, iar perspectiva asta nu mă sperie, după cum știi.

Se împlinesc mai mulți ani de când îți scriu pentru a-ți împărtăși gândurile mele. În această ultimă

după-amiază, vreau să-ți explic cu ce ochi văd astăzi ce a fost viața mea, ce erori am comis, de ce nelegiuri m-am făcut vinovat și cum de-au putut să se întâmple toate astea.

Citește-mă fără să mă judeci prea aspru, Lucilius, și fă-mi dreptatea asta: întreabă-te, cu toată buna-credință, ce ai fi făcut în locul meu și dacă ai fi știut să reușești acolo unde eu am dat greș. Iată ultima favoare pe care ți-o cer. Apoi vei arde epistola, dacă ții la viața ta.

Vulnerant omnes sed ultima neecat. Toate orele rănesc, dar ultima ucide, spune proverbul. Acum, când ultimele mele ore au sosit, privesc în urmă și-mi aduc aminte... Au fost ore de bucurie, de mândrie, de fapte utile, dar au fost și ore de furie și de neputință. Acelea au rănit, fără îndoială. Iar cea care ucide îmi este acum foarte aproape.

Nu-ți voi relata în întregime o poveste ce se întinde pe aproape șaisprezece ani. Nu dispun de răgazul necesar, iar tu nu ai avea, de bună seamă, răbdare să citești. Nu-ți voi descrie în totalitate evenimentele care au alcătuit povestea Imperiului începând din anul când am fost rechemat din exil și până în ziua de azi; cunoști faptele la fel de bine ca mine, în marea lor parte, și, oricum, ar fi treaba unui memorialist, ceea ce eu nu sunt.

Mă voi mărgini să istorisesc cum am ajuns să ocup una dintre cele mai însemnate funcții din Imperiu și ce rol am jucat în această piesă tragică. Faptele cu care mă pot fâli în mod legitim și cele de care sunt nevoit să mă recunosc vinovat.

Ar fi putut fi oare împiedicate toate câte s-au întâmplat? Ar fi fost cu puțință ca totul să se petreacă

altminteri? Și ce-aș fi putut face pentru a izbuti una ca asta? Iată întrebările care, în ceasul morții, răsună neconținut în ființa mea.

Dar preambulul a durat deja prea mult.

Abia sosit la Roma, mi-am îndreptat pașii spre palat pentru a mă înclina în fața celei căreia îi datoram reintrarea mea în grații.

Agrippina m-a primit nu în apartamentele ei private, ci în *aula regia*, impunătoarea sală oficială unde, în mod obișnuit, împăratul acordă audiențe. Așezată sub un baldachin aurit, ținuse să mi se înfățișeze în deplina sa măreție. De o parte și de cealaltă a tronului pe care stătea, coloane de marmură frigiană susțineau plafonul cu chesoane aflat la o înălțime vertiginoasă și, cu toate că eram singurii participanți la întrevedere, vocile noastre răsunau în spațiul imens.

La acea vreme trecuse probabil de treizeci de ani, însă frumusețea nu i se estompa odată cu vârsta. Părul împletit într-o coadă înfășurată la nivelul frunții era asemenea unei diademe de aur. Ochii ei verzi mă cercetau cu răceală și părea cu neputință să tănuiești fie și cel mai neînsemnat lucru în fața agerimii sale.

Am făcut o plecăciune foarte adâncă, ceea ce mi-a permis să-i admir îndeaproape piciorul mic din sandaua acoperită cu perle. Aveam cincizeci și trei de ani. Nu-mi înțepenise încă spatele, ca astăzi.

Pe ea o alesese împăratul Claudius pentru a-i fi cea de-a patra lui soție. La foarte scurt timp după căsătorie, obținuse de la el ridicarea condamnării mele la exil. Mă grăbisem să mă întorc, după opt ani nesfârșiți de

plictiseală în Corsica, printre capre și mă răcini. Nu-mi plăcuseră nici insula, nici locuitorii ei. Să te răzbuni este prima lege a corsicanilor, să trăiești din jaf, a doua, să minți, a treia, iar a patra, să tăgăduiești existența zeilor. Nimic din toate acestea nu-mi fusese pe plac.

— Îți sunt tare recunoscător, i-am spus înclinându-mă în fața ei. Cum aș putea vreodată să mă achit de datoria pe care o am față de tine?

Răspunsul ei a țâșnit foarte clar.

— De-acum înainte te vei ocupa de fiul meu. Cunoști Senatul, cunoști viața politică, ești un mare orator. Îi vei preda elocința. Vei fi îndrumătorul lui pentru a-l ajuta să descopere instituțiile noastre.

Când rememorez acele clipe, aud din nou ecoul vocii sale printre coloane și în vastul spațiu ce se ridică până la plafon. Fiecare vorbă răsună atunci cu solemnitățile unui augur sau cu cea a unui legământ făcut cu destinul.

I-am admirat încă o dată sandaia și perfecțiunea si-defie a unghiilor de la picioare.

Nu eram naiv, Lucilius. Mă perindasem deja în cercurile imperiale înainte de exilul meu și îndurasem consecințele acestei apropieri. Eram conștient de brutalitatea puterii, de felul în care-i strivește, mai mereu, pe cei ce se apucă să o exercite, chiar și pe cei care-i stau doar în preajmă. De altminteri, e suficient să-l fi citit pe Xenofon și să cunoști câtuși de puțin istoria noastră pentru a fi conștient de riscurile pe care ți le asumi apropiindu-te de tron, iar eu nu eram străin de toate acestea.

— Vei face din el cel mai desăvârșit prinț cu putință, a precizat, și te vei îngriji să fie iubit de popor. Să nu mă dezamăgești, a spus în încheiere.

Amintindu-mi astăzi de porunca ei, ironia situației mă copleșește. Să o dezamăgesc ori nu: de n-ar fi fost vorba decât de asta!

Numai că vanitatea mea de fost senator și om de litere recunoscut avusese mult de suferit în timpul exilului printre capre. Să fiu citit, să fiu jucat, să aud cum mi se laudă scrierile, claritatea gândirii și elocvența discursurilor; să fiu înconjurat de admirația desfătătoare pe care o iscă într-un oraș mare cel mai neînsemnat succes... toate acestea, ți-o pot mărturisi — nu fără o urmă de rușine —, îmi lipsiseră enorm.

Îi eram așadar nespus de recunoscător Agrippinei pentru stăruința ei pe lângă Claudius ca să-mi pledeze cauza și să obțină de la el reintrarea mea în grații. Fără doar și poate, strădania ei chema după sine ceva în schimb.

Când mi-a cerut să devin îndrumătorul fiului ei, numit încă Domitius pe atunci, eram conștient de riscurile pe care le presupunea numirea într-un post atât de apropiat de putere. Știam prea bine că Agrippina îmi putea cere nenumărate lucruri drept compensație. Mă întorsesem însă în inima Imperiului, acolo unde se întâmplă totul. Mă aflam din nou la mine acasă, îmi puteam relua locul printre Părinții Patriei și îmi puteam continua cariera literară. Scrierile mele ar fi cu atât mai citite, cu atât mai des reprezentate, cu atât mai cunoscute în Imperiu de toți cei care se numără printre oamenii cultivați, cu cât m-aș afla mai aproape de oamenii din preajma împăratului. Nu vreau să te mint, Lucilius. Inima mea a fremătat de bucurie la auzul propunerii sale.